

Tema Editörlerinden...

“Devlet eşittir ulus” denklemi uzun süredir, özellikle Avrupa merkezli bir tartışmanın konusu. 1980’lerden itibaren egemenlik, sınır, merkezîyetçilik üçgeninde tartışılan ve esnekleşen geleneksel ulus-devlet kalıpları, hem devletin kendini yeniden tanımlaması hem de devlet tarafından bastırılan ve/veya yok sayılan kimliklerin gün yüzüne çıkması bağlamında sancılı ama bir o kadar da mümkün bir alan açmış durumda. Bu alan, mağdurların mücadelesinden bağımsız olarak bir gecede ortaya çıkmadığı gibi, küresel dinamiklerin ihtiyaçlarından da muaf değil. Bu nedenle küresel, ülkesel ve yerel iktidarların ulus’la bağı da çoğu zaman kendi iktidar ağlarının dizaynıyla yakından ilişkili. Tüm bu nedenlerle içinde bulunduğumuz dönem tüm kimlikler ve özellikle halklar bağlamında önemli bir yeniden tanımlama, tanımlanma dönemi. Türkiye açısından baktığımızda ise 2000’lerden beri bu dönemin etkileri ve girdileriyle daha yakından bir temastan söz edebiliriz. Bu portreye son dönemde Ortadoğu’da yaşanan gelişmeleri de eklediğimizde, Türkiye’de devlet ve halklar arasındaki ilişkinin nasıl seyredeceğine ilişkin sorun önemli bir gündem maddesi olarak karşımızda durmakta.

“Yeni Türkiye” davasının takipçisi olduğunu vurgulayan AKP hükümeti, kendi deyişyle “eski” Türkiye’den farklı bir şekilde bu topraklardaki halkları “Yaradan’dan ötürü” kucaklamaya hazır olduğunu dile getiriyor. Lakin bu alicenaplığın sadece tanımayı değil, farklı açılım süreçlerinde gördüğümüz gibi tanımlamayı da içerdiği aşikâr. Üstelik daha önce çağrı metnimizde de belirttiğimiz gibi, kültürel hakların gelişmesi yönünde atılan olumlu adımlara rağmen 1915 örneğindeki gibi eski yaraların hala kanadığını ve Roboski örneğinde olduğu gibi yeni yaraların açılmaya devam ettiğini görmek de mümkün. İşte tam da bu nedenle, 1915’in 100. yılında “devlet ve halkları” başlığı altında Türkiye’de devlet ve halkları arasındaki ilişkiyi tarihsel ve güncel çalışmalarla yeniden ele almanın son derece önemli olduğunu düşünüyoruz. Kürt meselesinde çözüme dair tartışmaların yoğunlaştığı bu dönemde, Türkiye’deki halkların devletle ilişkisinin gündeme alınmasının Türkiye’nin tektipleştirici zihniyetlerden kurtularak çoğulcu bir kimliğe evrilmesi için önemli bir gereklilik olduğuna ve bu noktada akademinin katkısının hayati önemine inanıyoruz. Mülkiye Dergisi’nin “Devlet ve Halkları” sayısı da bu inanç ve gayeden yola çıkarak hazırlandı.

Oya Gözel Durmaz’ın “Yeni Bir Demografik Hareketlilik Dönemi Olarak Birinci Dünya Savaşı’nın Sonu: Kayseri 1918-1920” başlıklı makalesi, Ermeni toplumunun büyük bir kısmının yerinden edildiği, öldürüldüğü ve ölüme terk edildiği 1915’in ardından ortaya çıkan süreci, Birinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan demografik hareketlilik ekseninde ele almaktadır. Yazar, Ermenilerin

dönüşünü kapsayan bu nüfus hareketliliğini inceleyebilmek için ise Kayseri Sancağı'nı seçmiştir. Gözel Durmaz'ın temelde arşiv kaynaklarına dayandırdığı çalışması, Osmanlı Hükümeti'nin resmi söylemlerinin dışına çıkararak "objektif" bir tarih anlatısı ekseninde kurgulanmıştır. Yazar, tehcir edilen ahalinin Osmanlı tarafından "fedakârca" kabul edildiği ya da bu demografik hareketlilik sırasında müslümanların da en az gayrimüslimler kadar "acı çektiği"ne ilişkin geleneksel anlatıya derinlikli bir eleştiri getirerek, Kayseri'ye dönüşlerinin sancılı sürecini ve Anadolu'da milliyetçiliğin yükselişe geçmesinin ardından Ermeniler'in başta büyük şehirler olmak üzere yeni bir nüfus hareketliliğine maruz kaldıklarını vurgulamaktadır.

Son dönemde IŞİD'in Kobane saldırısıyla ve Rojava'da ortaya çıkan özgün yönetim yapısıyla birlikte Kürt hareketi ve milliyetçiliğinin giderek akademinin de ilgi odağı haline geldiğini görmek mümkündür. Arzu Yılmaz'ın "Kürt Milliyetçiliğine Eleştirel Bir Bakış: Kürt Milliyetçiler ve Kürdistan Milliyetçiliği" başlıklı çalışması, Kürt milliyetçiliğinin parçalı yapısından hareketle, Irak Kürdistan Bölgesi'nde mültecilerle yürütülen mülakatlar ekseninde "bir ulusun nasıl oluştuğu" sorusuna yanıt aramaktadır. Titizlikle yürütülmüş alan araştırmasının verileriyle desteklenen söz konusu çalışma, yeni bir ulus inşa süreciyle karşı karşıya olduğumuzu iddia etmektedir. Bu noktada Yılmaz'ın literatüre önemli katkılarından birinin söz konusu ulus inşa sürecini Kürt milliyetçiliği ekseninde değil, Kürdistan milliyetçiliği kavramıyla tartışmaya açmak olduğunu söylemek mümkündür.

Son beş yıldır Türkiye siyasetinin önemli gündem maddelerinden birini Kürt sorunu ve bu bağlamda şekillenen çözüm sürecinin oluşturduğu aşıkâr. Oysa Kürt siyasal hareketince çözüm sürecinin temeli olarak tanımlanan "demokratik özerkliğe" ilişkin "popüler" ve siyasal analizler görsel ve yazılı medyada kendisine yer bulsa da Türkiye kamuoyunda demokratik özerkliğin içeriğine ilişkin kapsamlı bir tartışma yürütüldüğünü söylemek mümkün değildir. İşte, Çetin Güner'in "Aktörün Perspektifinden Demokratik Özerkliğe Bakmak: Kürt Siyasal Hareketinin Demokratik Özerklik Yaklaşımı" başlıklı çalışması ise, bu alanda kaleme alınmış nadir akademik ve bilimsel çalışmalardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazar, demokratik özerkliği Kürt siyasal hareketinin söylem, tanım ve perspektifinden yola çıkarak ele almakta ve bu çözüm önerisini Kürt hareketinin nasıl tanımladığına ve tartıştığına odaklanmaktadır.

Ayşe Serdar'ın "Yerel ve Ulusal Ölçekte Lazlığın Etnik Sınırlarının Yeniden İnşası: Dil, Hafıza, Kültür" adlı makalesi, Türkiye halkları söz konusu olduğunda genelde çeperde kalan etnik kimliklerden birini, bu çalışma özelinde ise Lazlığın inşa sürecini ele almaktadır. Yazar, Lazlığın çoğu zaman Türklüğe eklemeliğini,

fakat bu eklemleme halinin tek pozisyon olmadığını, Lazlar arasında Lazlığın sınırına ilişkin farklılaşan tahayyüller ve tercihler olduğunu geniş bir alan araştırmasına dayanarak ortaya koymaktadır.

Türkiye’de azınlıklar söz konusu olduğunda en önemli gündem maddelerinden birini Türkiye Alevilerinin varoluş “mücadeleleri” oluşturmaktadır. Nitekim AKP döneminde gündeme gelen, içeriği müphem “Alevi açılımı”na rağmen, Aleviler üzerindeki devlet baskısı devam etmektedir. Berna Zengin Arslan’ın “Aleviliği Tanımlamak: Türkiye’de Dinin Yönetimi, Sekülerlik ve Diyanet” başlıklı çalışması, “dinin yönetimi” kavramı ekseninde ve Diyanet’in Cumhuriyet tarihi boyunca sahip olduğu statüden hareketle Aleviliğin devlet tarafından nasıl tanımlandığını tartışmaya açmaktadır. Yazar, Cumhuriyet rejiminin Aleviliği seküler kimlik içinde eriterek tanıdığını, bu anlamda da Aleviliği yok saydığını; AKP iktidarı döneminde ise, AB süreciyle birlikte devletin ‘Alevi açılımı’na yöneldiğini; ancak bu süreçte iktidarın Aleviliği *tanımak* değil, Alevilere rağmen *tanımlamaya* yöneldiğini vurgulamaktadır.

Agos Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Yetvart Danzikyan’ın “İnkâr Siyasetinde Kırılma: Hrant Dink’in Kendisi ve Öldürülmesi” başlıklı yorum yazısı, bir taraftan Ermeni meselesinin Cumhuriyet döneminde devlet nezdindeki inkâr temelli kısa özetini sunarken, bir taraftan da Ermenilerle yüzleşme sancılarını Hrant Dink üzerinden bizlere hatırlatıyor.

Boghos Levon Zekiyân’ın Tuncel Öncel tarafından Türkçeleştirilen “Etnik Gruplar Arası Sorunların Yeniden İfadesine Yönelik Bir Girişim” başlıklı yazısı ise, etnik gruplar arası çatışmaların tarihsel kökenlerini, küresel siyasetin etnik grupların kendilerini tanımlama süreçlerindeki etkilerini ele alıyor.

İn Memoriam kısmında, bir dönem Mekteb-i Mülkiye’de Siyasi Tarih hocalığı da yapmış olan Diran Kelekyan’ı anıyoruz. 25 Nisan 1915 günü, İstanbul’daki diğer Ermeni aydınları ile birlikte Ayaş ve Çankırı’ya giden trene bindirilen Kelekyan o yılın Ekim ayının sonuna dek Çankırı’da sürgünde kalmıştı. Alpkaya’nın ifadesiyle, “29 Ekim 1915’te Diyarbakır’a götürülmek üzere jandarma nezaretinde yola çıkarılan Diran Kelekyan’ı -aynı kaderi paylaşan yüz binlerce Ermeni gibi- bir daha kimse görmedi. Kasım ayının ilk günlerinde Çankırı’da dolaşan bir söylentiye göre, Kelekyan Kızılırmak üzerindeki Çokgöz Köprüsü’nde cinnet geçirerek suya atlamış ve kaybolmuştu.” 25 Nisan’dan hemen önce Sabah gazetesinde yayınlanmak üzere kaleme almış olduğu “Gayeye Doğru” yazısı Faruk Alpkaya tarafından Türkçeye çevrildi. Tehcir’den bir gün önce, hayat normal akışındayken ya da normal akışında seyredecek gibi görünürken kaleme alınan bu yazıyı çeviren ve Kelekyan’ı anmamıza vesile olan Faruk Alpkaya’ya

teşekkür ediyoruz.

Kitap Eleştirisi bölümde, Büke Koyuncu'nun "Benim Milletim...": AK Parti İktidarı, Dil ve Ulusal Kültür adlı çalışmasını ele alan Elçin Aktoprak'ın tanıtım ve eleştiri yazısına yer veriyoruz. Aktoprak, Koyuncu'nun çalışmasındaki dikkat çekici üç boyuta işaret ediyor. Yazarın Bourdieu'cu bir ulusal kimlik okumasına giriştiğini, ulus-devlet bağlamındaki iktidar ilişkilerinin analizini ulusal kimlik üzerinden açıklamaya çalıştığını dile getiren Aktoprak, Koyuncu'nun seçkin-mağdur ikiliğini reddederek ulus-devlet alanındaki oyunun kuralları sermayeler hiyerarşisindeki dönüşümlerle birlikte değişirken seçkinliğin ve mağdurluğun değişkenliğine de işaret ettiğini vurguluyor.

Son olarak, A.Ü. S.B.F. Uluslararası İlişkiler Bölümü öğrencileri tarafından hazırlanan "Olaylar ve Yorumlar Dergisi" adına Hrant Dink öldürülmeden bir ay önce gerçekleştirilen ve derginin 46. Sayısında (Güz, 2006) yayımlanan söyleşiyi dergimizde yeniden yayınlıyoruz. Bu vesileyle, söyleşiyi yeniden yayınlamamıza izin veren sevgili öğrencilerimize şükranlarımızı sunuyoruz. Bu yazıyı Hrant Dink'i saygı ve sevgiyle anarak, onun şu sözleriyle bitirelim:

*"Ne var ki birlikte yaşamak öyle yukarıdan birilerinin bahşedeceği bir lütuf değil, birlikte yaşayan halkların birlikte üretmeleri gereken bir uygarlıktı."*¹

Elçin Aktoprak-Özge Özkoç

Sonnot

1 Dink (2006). Tek yol 'Biarada yaşama'-1. Agos, 16 Haziran.